

Силою, волею, словом народу

100-РІЧЧЯ
Української Революції
1917-1921

Рекомендаційний список літератури

У березні 2017 року виповнюється 100-ліття від початку Української революції 1917-1921 років – одного із найважливіших і найскладніших періодів в історії Українського народу XX століття. Ця доба була вершиною національно-визвольної боротьби, відродження української нації.

Сформована тоді ідея державної незалежності стала визначальною для українського визвольного руху. Розбудовою Української Народної Республіки, Української Держави, Західно-Української Народної Республіки українці довели здатність і спроможність національного державотворення. Сьогоднішня Україна є спадкоємицею державницьких традицій, закладених революцією 1917-1921 років.

Президентом України 22 січня 2016 року підписано Указ № 17 “Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років”, яким 2017-й проголошено Роком Української революції, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 777-р.

Термін “Українська революція” був уведений в обіг самими учасниками подій. Таке означення є в працях Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Дмитра Дорошенка й інших діячів доби. Радянська історіографія викорінювала цю дефініцію, й на події в Україні поширювала поняття “Велика Жовтнева соціалістична революція” та “Громадянська війна”. Усе, що не вписувалося в рамки “генеральної лінії партії”, подавалося як “контрреволюційне” та “буржуазне”. Водночас українські історики в діаспорі досліджували Українську революцію 1917–1921 років. Роботу продовжили вітчизняні науковці в незалежній Україні.

Українська революція має чіткі хронологічні рамки. Її нижня часова межа пов’язана зі створенням у березні 1917 року Української Центральної Ради на чолі з Михайлом Грушевським. За короткий час вона перетворилася з представницького органу українського громадського руху на повноцінний парламент Української Народної Республіки.

Верхня межа Української революції – жовтень–листопад 1921-го, коли масовий антибільшовицький повстанський рух ослаб після поразки Другого Зимового походу армії УНР.

Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років: указ Президента України від 22.01.2016 № 17 [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.president.gov.ua/documents /172016-19736.- Назва з екрана.

Про затвердження плану заходів з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 року та вшанування пам'яті учасників на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2016 року № 777-р // Урядовий кур'єр.- 2016.- 10 листопада.

Порошенко, П. «Мужність творить перемогу, єдність творить непереможених»: звернення Президента України до Українського народу з нагоди відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років / П. Порошенко, Президент України // Урядовий кур'єр.- 2017.- 18 березня.- С.2.

Грузин, В. 100 лет окаянства / В. Грузин // Зеркало недели.- 2017.- № 7.- С.10.
События февраля-октября 1917 года.

Куйбіда, В. Українська Революція: сто років протистояння московській деспотії / В. Куйбіда // Літ. Україна.-2017.-13 квітня.- С. 8.

Конфер, Л. Писатель Леонид Млечин: «Украинскую историю нельзя читать без брома» / Л. Конфер // Корреспондент.- 2016.- №27.- С.38.
*Российской писатель об украинской истории .
Борьба за независимость Украины.*

Революція почалася (Березень 1917 — листопад 1917рр.)

Українська революція 1917-1921 років розпочалася в умовах революційних потрясінь, які охопили Російську імперію у березні 1917-го. Проте вона стала самодостатнім історичним явищем із самобутніми специфічними рисами. Революція носила характер національно- та

соціально-визвольний. Ключовим її рушієм був український народ і його політична еліта, що зазнала еволюції від ідей політичної автономії та федерації до усвідомлення необхідності утвердження власної державної незалежності.

Перший етап Української революції розпочався відразу після перемоги російської Лютневої революції у Петрограді. В цей час у Києві було створено національний представницький орган – Українську Центральну Раду. Після Всеукраїнського національного конгресу вона з київської організації перетворилася на загальноукраїнську.

У I Універсалі УЦР заявила про політичну мету – здобуття української автономії у складі демократичної федеративної Російської республіки. Автономна Україна мала включати території, де українці становлять більшість населення.

Відповідно до II Універсалу Центральна Рада й утворений нею Генеральний Секретаріат проголошувалися вищими органами влади України.

Після захоплення в Петрограді влади більшовиками надії на демократичний устрій Росії поступово розвіялися.

III Універсалом УЦР проголосила Українську Народну Республіку. Майже відразу вона зазнала більшовицької агресії з боку Росії. У розпалі бойових дій УЦР проголосила незалежність УНР (IV Універсал). Незважаючи на героїзм під Крутами та в інших нерівних боях, українські війська відступили. УНР уклала перший в новітній історії України міжнародний договір у Бресті. Дипломатичне визнання та військова допомога Центральних держав зміцнили УНР і дали змогу відвоювати окуповані більшовиками території.

Бойко, О.Д. Українська національно-демократична революція (1917-1920) / О.Д. Бойко // Історія України: посіб. / О.Д. Бойко.- К.: Академія, 2001.- С. 321-330.- (Альма-матер).

Законодавчі акти України 1917-1920 рр. // Історія держави і права України: хрестоматія / укладач Г.К. Швидько .- Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2004.- С. 303-327.

Крым революционный: [фотоальбом] / сост. и автор текста В.А. Широков. — Симферополь: Крым, 1968.

Магочій, П.-Р. Революції в Російській імперії / Пабло-Роберт Магочій // Історія України / Пабло-Роберт Магочій.- Київ: Критика, 2007.- С. 401-417.

Махун, С. Київ після жовтневого перевороту. Дорога до громадянської війни / С. Махун // Дві Русі / за загальною ред. Л. Івшиної.- Київ: ЗАТ Укр. прес-група, 2005.- С. 231-234.

Лютнева революція та повалення царської влади прискорили процес розвалу Росії. В обстановці політичного хаосу та воєнних поразок літа 1917 року Українська Центральна Рада видає I та II Універсали, проголошуючи широку автономію у складі Російської держави.

Музиченко, П.П. Відродження Української держави (березень 1917 - квітень 1918) / П.П. Музиченко // Історія держави і права України: навч. посіб. / П.П. Музиченко.- К.: Знання, 2007.- С. 219-239.

Нагаєвський, І. Українська Республіка в часи Центральної Ради / І. Нагаєвський // Історія Української держави двадцатого століття / І. Нагаєвський.- Київ: Український письменник, 1993.- С. 64-118.

Національно-демократичні процеси в Україні // Історія України ХХ - початку ХХІ століття: навч. посіб. / П.П. Панченко, Н.П. Барановська, С.С. Падалка та ін.- Київ: Знання, 2004.- С. 24-40. - (Вища освіта ХХІ століття).

«Перша» Українська Народна Республіка : державний лад і право (період Центральної Ради) // Історія держави і права України: підручник: у 2 т. Т. 2 / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. — К., 2000. — С. 49-71.

Солдатенко, В.Ф. Україна в революційну добу: іст. есе-хроніки: у 4 т. Т.1: Рік 1917 / В.Ф. Солдатенко.- Харків: Прапор, 2008.- 560 с.

Книга присвячена 1917 року, протягом якого відбулася Лютнева й Жовтнева революції, розпочалася й набрала значних масштабів Українська національно-демократична революція (1917-1920) .

Суспільно-політичний лад і право України після перемоги Лютневої демократичної революції (лютий-жовтень 1917 р.) // Історія держави і права України: підручник: у 2 т. Т. 2 / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. — К., 2000. — С. 5-48.

Українська національно-демократична революція // Новітня історія України (1900-2000): підруч. / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.І. Литвин та ін.- Київ: Вища школа, 2002.- С.174-191.

Власенко, С. «Могутньою рукою твори своє нове вільне життя» / С. Власенко // Голос України.-2017.- 4 березня.- С.14.

Галушко, К. Украинское измерение Февральской революции 1917 года в Российской империи / К. Галушко // Зеркало недели.- 2017.- № 7.-С.13.

Шевчук, Ю. Прийдешнім поколінням потрібно засвоїти уроки минулого / Ю. Шевчук // Голос України.- 2017.- 17 березня.- С.4.

Шпак, В. А про господарів забули / В. Шпак // Урядовий кур'єр- 2017.- 11 березня.- С.10.

Корольов, Г.О. Ідея федералізму як парадигма історичної перспективи доби Української революції 1917-1921 рр. / Г.О. Корольов // Укр. іст. журн.- 2010.- № 5.- С. 103.

Солдатенко, В.Ф. Новітні тенденції й актуальні проблеми історіографічного освоєння процесів революційної доби 1917-1920 рр. в Україні / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 2008.-№ 1.- С.75.

Кульчицький, С. Драматичний листопад 17-го. Петроград і Київ: порівняльний аналіз / С. Кульчицький// Сучасність.- 2007.- № 10.- С. 138.

Янковська, О.В. Культурне життя в Україні в період національно-демократичної революції (1917-1920 рр.) / О.В. Янковська // Укр. іст. журн.- 2005.- № 2.- С. 105.

Верстюк, В.Ф. Український національно-визвольний рух (березень-листопад 1917 р.) / В.Ф. Верстюк // Укр. іст. журн.- 2003.- № 3.- С. 63.

Проблеми української революції 1917-1920 рр. // Укр. іст. журн.- 2003.- № 4.- С. 3.

Древаль, Ю. «І ми вже знаємо, чого можна чекати від російської демократії: демократична нарада і «українське питання»: вересень 1917 року / Ю. Древаль // Віче.- 2003.- №7.- С. 55.

Процик, А. Російський націоналізм і Україна в добу революцій й громадянської війни. Російський Тимчасовий уряд і Українська Центральна Рада / А. Процик // Укр. іст. журн.- 2002.-№ 4.- С. 122.

Дробот, І.І. Трансформації націоналістичної ідеології в першій половині ХХ століття / І.І. Дробот // Укр. іст. журн.-2001.- № 6.- С.110.

Українська революція 1917-1920 рр.

Боровик, М.А. Анархістський рух в Україні у 1917- 1921 рр./ М.А. Боровик // Укр. іст. журн.- 1999.-№ 1.- С. 3.

Осташко, Т. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради / Т. Осташко // Укр. іст. журн.- 1998.- № 3.

Грабовський, С. Українське державотворення революційної доби: виклик часу і відповіді нації / С. Грабовський // Розбудова держави.- 1997.- №12.- С.3.

Солдатенко, В.Ф. Проблема класово- і національно-політичних сил у концепції української революції / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 1997.- № 3.- С. 3.

Солдатенко, В. Українська революція доби Центральної ради: аналіз досвіду періодизації / В. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 1997.- №3.

Балицька, О. Посієш добро — збереш золото / О. Балицька // Укр. культура.- 1995.- № 2.- С.30.

*Просвітницька діяльність української інтелігенції —
березень 1917 — квітень 1918 рр.*

Поліщук, В. Фінансова політика української Центральної Ради і Директорії / В. Поліщук // Розбудова держави.-1995.- №9.- С.57.

Шевченко, І. Біля витоків / І. Шевченко // Політика і час.- 1995.-№ 9.-С. 76.

Українська зовнішня політика у період УНР та Центральної Ради

Петрів, В. Неторованими шляхами: спомини з історії української революції 1917-1921рр. / В. Петрів // Вітчизна.-1993.- № 3-6, № 11/12; 1994.- № 1-10.

Солдатенко, В.Ф. Становлення української державності і проблема збройних сил: [березень 1917 - березень 1918 рр.] / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 1992.- №5.- С.38.

Тютюнник, Ю. Революційна стихія / Ю. Тютюнник // Дзвін.- 1991.- №7.- С.84.

Центральна Рада

У кінці лютого 1917 р. в Петрограді в результаті збройного повстання робітників і солдатів царизм було повалено. Проте боротьба за владу не закінчилася. Паралельно існували дві політичні структури, які представляли інтереси різних соціальних верств: Тимчасовий уряд, сформований в основному з ліберально-буржуазних депутатів IV Державної думи, і Рада робітничих і солдатських депутатів.

В Україні ситуація виявилася ще складнішою. Поряд з органами Тимчасового уряду та робітничими і солдатськими Радами (лише у березні 1917 р. їх було вже понад 170) виник ще один орган, який згуртував українські національно-демократичні сили, — Центральна Рада. Це громадське об'єднання спочатку було створене 7 березня 1917 р. у Києві з ініціативи ряду політичних, громадських, наукових організацій. Головою Ради обрали визначного історика і громадського діяча М.С. Грушевського. Серед партій провідну роль у Центральній Раді відігравали Українська партія соціалістів-федералістів (УПСФ), Українська соціал-демократична робітнича партія (УСДРП) і Українська партія есерів (УПСР). У більшості Рад робітничих і солдатських депутатів переважали меншовики та есери.

Періодизація діяльності Центральної Ради:

1. Становлення УЦР, формування її складу, боротьба за демократизацію й українізацію, співробітництво з Тимчасовим урядом, кристалізація ідеї автономії України в складі Росії (березень — початок червня 1917 р.).
2. Поглиблення процесу державного будівництва в Україні на засадах автономно-федеративного принципу, легітимізація автономії в умовах досягнення тимчасового компромісу з Тимчасовим урядом (кінець червня — початок жовтня 1917 р.).
3. Боротьба за владу з центральним більшовицьким урядом (жовтень 1917 р. — січень 1918 р.).
4. Існування формально самостійної Української Народної Республіки під протекторатом Німеччини й Австро-Угорщини (березень — 28 квітня 1918 р.).

Відродження Української національної держави. Центральна Рада та її законодавча діяльність // Кузьмінець, О. Історія держави і права України: навч. посіб. /О. Кузьмінець, В. Калиновський, П. Дігтяр.- К.: Україна, 2000.- С.178-192.

Копиленко, О.П. «Сто днів» Центральної Ради / О.П. Копиленко.- К.: Україна, 1992.- 204 с.

Махун, С. Ідеалісти з Центральної Ради. Урок, як не треба розбудовувати державу / С. Махун // Україна-Incognita / за загальною ред. Л. Івшиної .- К.: ЗАТ Українська прес-

група, 2007.- С. 238.

Актуальність теми Української Центральної Ради видно неозброєним оком; чи кожен може із впевненістю сказати — ми будемо ту Україну, про яку мріяли, за яку гинули її кращі сини...

Мироненко, О.М. Українська Центральна Рада (УЦР) / О.М. Мироненко // Юридична енциклопедія: у 6 т. Т.6 (Т-Я) / редкол. Ю.С. Шемшукенко та ін. .- К.: Укр. енцикл., 1998.-С.197-198.

Сергійчук, В. Центральна Рада представляла віковічні прагнення нашого народу до суверенності / В. Сергійчук // Голос України.- 2017.- 17 березня.- С. 1,5.

Бевз, Т.А. Фракція українських есерів у Центральній Раді і Генеральному Секретаріаті : між конструктивністю й опозиційністю / Т.А. Бевз // Укр. іст. журн.- 2009.- №2.- С.110.

Кучерук, О. Найвища точка державотворення / О. Кучерук // Урядовий кур'єр.- 2008.- 22 січня.- С. 5.

Видання Четвертого Універсалу.

Скальський, В.В. Образ Центральної Ради у свідомості селян на початковому етапі української революції / В.В. Скальський // Укр. іст. журн.-2008.- № 1.- С. 46.

Дубов, В. Так гартувалась державність (1917-1920 рр.) / В. Дубов // Урядовий кур'єр.- 2007.-14 липня

До 90-річчя утворення першого Уряду України

Хміль, І.В. Вплив III Універсалу на посилення національно-визвольного руху в регіонах України / І.В. Хміль // Укр. іст. журн.- 2004.- № 2.-С. 3.

Донченко, С.П. Діяльність лібералів у Центральній Раді / С.П. Донченко // Грані.- 2004.- № 5.- С.48.

Пиріг, Р. Заручник мінливої доби / Р. Пиріг // Урядовий кур'єр.- 2004.- 30 листопада.- С.6.

Центральна Рада і М. Грушевський

Гусев, В. Без жодного пострілу / В. Гусев // Голос України.- 2003.- 17 травня.- С. 7.

Пиріг, Р.Я. Перший національний парламент / Р.Я. Пиріг // Урядовий кур'єр.- 2002.- 16 березня.- С.8.

Кудлай, О.Б. Переговори Центральної Ради і представників Тимчасового уряду (28-30 червня 1917р.) / О.Б. Кудлай // Укр. іст. журн.- 1999.- №7.- С.43.

Кремень, В. Четвертий Універсал і сучасність / В. Кремень // Урядовий кур'єр.- 1998.- 20 січня.

Копиленко, О. Гіркий смак ілюзій: IV Універсал / О. Копиленко // Урядовий кур'єр.- 1998.- 22 січня.

Кремень, В. Знаменні віхи Української революції: IV Універсал / В. Кремень // Урядовий кур'єр.- 1997.- 1 листопада.

Кудлай, О.Б. Боротьба навколо прийняття «Тимчасової інструкції Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду України» на IV сесії Української Центральної Ради / О.Б. Кудлай // Укр. іст. журн.- 1997.- № 5.- С. 80.

Верстюк, В.Ф. Роль і місце Центральної ради в модерній історії України / В.Ф. Верстюк // Укр. іст. журн.- 1997.- №5.- С.17.

Вировий, В. Центральна Рада у боротьбі за підписання Брестського миру / В. Вировий, П. Притуляк // Політологічні читання.- 1995.- № 2.- С. 163.

Верестюк, В.Ф. Українська революція: доба Центральної Ради / В.Ф. Верестюк // Укр. іст. журн.- 1995.- № 2, № 5.

Мельник, В. Національно-культурна політика Центральної Ради / В. Мельник, Д. Розовик // Генеза.- 1994.- № 2.- С. 120.

Гусєв, В. «...І прийде Великдень на Україну» / В. Гусєв, О. Мельничук // Розбудова держави.- 1994.- № 3.- С. 21.

Хроніка останніх днів існування Центральної Ради

Гошуляк, І.Л. Про причини поразки Центральної Ради / І.Л. Гошуляк // Укр. іст. журн.- 1994.- №1.- С. 31.

Дмитришин, В. Повалення німцями Централної Ради у квітні 1918 року: нові данні з німецьких архівів / В. Дмитришин // Політологічні читання.- 1994.- №1.- С.104.

Розовик, Д.Ф. Центральна Рада і українська культура / Д.Ф. Розовик // Укр. іст. журн.- 1993.-№2-3.

Жила, В. Українська Центральна Рада на тлі доби. Факти та оцінки / В. Жила // Визвольний шлях.- 1993.- Кн.4.

Солдатенко, В. Центральна Рада та українізація армії / В. Солдатенко // Укр. іст. журн.-1992.- №6.

Кульчицький, С.В. Центральна Рада. Утворення УНР / С.В. Кульчицький // Укр. іст. журн.- 1992.- № 5/6.

Разгортання Української революції

(Листопад 1917 - березень 1918 рр.)

У ході революції український народ уперше в ХХ сторіччі створив незалежну національну державу, яка у формі різних утворень мала всі ознаки незалежної держави: територію, кордони, символи, органи влади, військо, гроші, мову. Вперше після століть бездержавності відбулось об'єднання в одній соборній державі східних і західних українських земель.

Революція була явищем загальноукраїнським. У всіх регіонах країни розвивався національний рух, створювалися та діяли українські органи влади, політичні партії та громадські інституції, відроджувалася культура.

У багатьох містах колишньої імперії відбувалося українське національне піднесення. Українці, що входили до частини Російської імператорської армії та Російського імператорського флоту, збиралися на мітинги, "українізувалися" та визнавали УЦР.

Бойко, О.Д. Проблема визначення кордонів України в період Центральної Ради (1917-1918) / О.Д. Бойко // Укр. іст. журн.- 2008.- № 1.- С. 31.

Верстюк, В.Ф. Політична боротьба за владу в Українській Народній Республіці в перші місяці її проголошення / В.Ф. Верстюк // Укр. іст. журн.-2008.- №1.- С.4.

Соснін, О. Забутий «Арсенал» / О. Соснін // Урядовий кур'єр.- 2008.- 24 січня.- С. 7.

Збройне повстання київських робітників і окремих частин військового гарнізону Києва проти Центральної Ради (січень 1918 р.)

Суховой, И. Открыть историческую «Атлантиду» / И. Суховой // Экспедиция XXI .- 2007.- № 4.-С. 5.

Движение С. Петлюры.

Кондрашова, Т.В. Створення Української Народної Республіки та діяльність російських есерів (березень 1917 - початок 1918 рр) / Т.В. Кондрашова // Грані.- 2004.- № 6.- С.39.

Гошуляк, І.Л. Питання соборності українських земель на Брест-Літовській мирній конференції / І.Л. Гошуляк // Укр. іст. журн.- 2004.- № 2.- С.15.

Силантьєв, В.І. Парафіяльне життя в Харківській єпархії за часів Української Центральної Ради і Гетьманату / В.І. Силантьєв // Грані.- 2003.- № 2.- С. 24.

Матвієнко, В. До питання про самовизначення Криму в 1917-1918 рр./ В. Матвієнко // Укр. іст. журн.- 2002.- № 5.- С. 80.

Дорошенко, Д.И. Война и революция на Украине / Д.И. Дорошенко // Записки военно-исторического общества.- 2001.- № 1.- С. 58.

Кравчук, М. Організаційно-правові аспекти розвитку Вільного козацтва та його роль у державотворчому процесі України / М. Кравчук // Нова політика.- 1999.- № 1.- С.10.

Солдатенко, В.Ф. Виступ полуботкінців у 1917 р. / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 1993.- № 7/8.- С. 17.

Лаврі, П. Донецько-Криворізька Республіка: правда і вимисел / Л. Лаврів // Голос України.- 1993.- 12 червня.

Лапчинський, Г. Боротьба за Київ: січень 1918 р. / Г. Лапчинський // Україна.- 1991.- № 26.

Створення Української армії

У березні-квітні 1917 р. відбулося створення першого українського полку ім. Б. Хмельницького з ініціативи «Українського військового клубу імені гетьмана П. Полуботка» на чолі з М. Міхновським, він був палким прихильником утворення української національної армії і прагнув максимально прискорити цей процес.

Рішення про організацію першого полку майбутньої національної армії було прийнято 16(29).03.1917 на військовому параді Київського гарнізону. 01.05.1917 солдати, що перебували на збірних пунктах у Києві, висунули вимогу сформувати з їхнього складу Перший український козачий полк ім. Б. Хмельницького. Київська Рада робітничих і солдатських депутатів, об'єднання громадських організацій та Рада Військових Депутатів Київського Військового округу засудила цю вимогу, і виявила готовність збройним шляхом не допустити формування українських військових частин. Тоді солдати при підтримці Української Центральної Ради самочинно зформували Перший український козачий полк.

Той факт, що в часи Визвольної війни 1917-1921 років Україна мала свої збройні сили, є очевидним для переважної більшості фахівців-істориків. Але для пересічного читача, якого десятиліттями переконували, що в Україні була громадянська війна між «червоними» і «білими» українцями, існування української регулярної армії може

виявитися несподіванкою. Однак це є доконаний факт — українська регулярна армія (Армія УНР, Армія Української держави, Дієва армія УНР тощо - на різних етапах вона мала різні назви) воювала за незалежність України проти зовнішніх загарбників — як «білих», так і «червоних».

«Вільне козацтво» в українській революції 1917-1921 рр. // Історія українського козацтва: нариси : у 2 т. / редкол. В.А. Смолій (відп. ред.) та ін. - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007.- Т. 2.- С. 415-460.

Гриневич, Л. Військове будівництво в Радянській Україні (1917- початок 30-х років ХХ ст.) / Л. Гриневич // Історія Українського війська 1917-1995 / В. Гриневич, Л. Гриневич, Б. Якимович та ін.- Львів: Світ, 1996.- С. 10-331.

Дмитрук, В. Нарис історії Сірожупанної дивізії // Вони боролися за волю України / В. Дмитрук.- Луцьк, 2007.- С.5-246.

Сьогодні видано багато досліджень з історії українського війська. Але серед них майже нічого не згадується про дивізію сірожупанників. Кадрові сірожупанники, об'єднанні ідеєю самостійної України, пройшли героїчний шлях боротьби проти ворогів української державності. Дивізія була сформована на Волині як 1-ша козацько-стрілецька, названа народом Сірожупанною. У майбутньому її ще називатимуть Волинською.

Історія війн і збройних конфліктів в Україні: енцикл. довід / авт.-упоряд. О.І. Гуржій та ін.- К.: Вид. гуманіт. Л-ри, 2004.- 520 с.

Петрів, В. Військово-історичні праці. Спомини / В. Петрів.- К.: Поліграфкнига, 2002.- 640 с.

До збірника військово-історичних праць Військового міністра і начальника Генерального Штабу армії Української Народної Республіки генерал-хорунжого Всеволода Петріва (1883-1948) увійшли його числені розвідки про розвиток військової справи українського та інших народів світу. Суттєвим доповненням до військово-історичних матеріалів автора є його спогади про події 1917-1918 років, котрі невідомі сучасному читачеві.

Тинченко, Я. Офіцерський корпус армії Української Народної Республіки (1917-1921): наукове видання . Кн.1. / Я. Тинченко .- К.: Темпора, 2007.-536 с.

Книга є першим системним дослідженням біографій українських командирів часів Визвольної війни 1917-1921 рр.

Галаган, А. 1917: колиска національних армій / А. Галаган // Голос України.- 2017.- 31 травня.- С. 8.

Шпак, В. Вітчизну язиком не захистити / В. Шпак // Урядовий кур'єр.- 2017.- 13 травня.- С. 8.

100-річчя Всеукраїнського військового з'їзду 18 травня 1917 р., який мав створити українську армію

Клочко, Р. Солдаты неудачи / Р. Клочко // Корреспондент.- 2014.- №31.- С. 46.
1917-1921 — Украинская народная республика.
Создание украинской армии.

Усенко, П.Г. У воєнно-революційному вирі: 100 останніх днів Чорноморського командування віце-адмірала О. Колчака (28 лютого - 7 червня 1917 р.) / П.Г. Усенко // Укр. іст. журн.- 2010.- № 2.- С. 118.

Ковальчук, М.А. Участь вояків-українців у спробах ліквідувати більшовицький переворот 1917 р. / М.А. Ковальчук // Укр. іст. журн.- 2009.- № 1.- С.116.

Лавренюк, О. 1917 рік: від держави без армії до армії без території /О. Лавренюк // Голос України.- 2008.- 23 серпня.- С.4.

Шпак, В Загибель ескадри / В. Шпак // Урядовий кур'єр.- 2005.- 23 серпня.- С.11
Як у червні 1918 року більшовики розпорядились
Чорноморським військовим флотом УНР

Іванець, А.В. Українізація сухопутних військових частин у Криму (1917р.) / А.В. Іванець // Укр. іст. журн.- 2001.- №1.- С.53.

Дещинський, Л. З історії створення збройних сил Української Народної Республіки (березень 1917-квітень 1918 рр.) /Л. Дещинський, В. Голубко // Розбудова держави.- 1996.- №6.- С.50.

Дмитренко, М. 29.IV.1918 — День народження Українського Військово-Морського флоту / М. Дмитренко, Д. Табачник // Розбудова держави.-1994.-№4.-С.39.

Задунайський, В. Ранги і посади Наддніпрянської армії / В. Задунайський // Київська старовина.- 1994.-№4.- С.104.

Бій під Крутами

Мало яка інша подія в історії України є настільки ж відомою, як бій під Крутами. Він посідає чільне місце в національній історичній пам'яті, проте в історіографії досі немає цілісного опису крутянських подій.

В середині січня 1918 р. петроградський Раднарком розгорнув

повномасштабний військовий наступ проти Української Народної Республіки. Зайнявши Полтаву, на захід просувалися радянські загони під командуванням М. Муравйова, а з Гомеля наступав на Бахмач "революційний" відділ Р. Берзіна. Нечисленні війська Центральної Ради чинили слабкий опір агресорові.

Крути, 29 січня 1918 року... відбувся бій між київськими студентами і більшовиками під Крутами, де полягло в нерівній боротьбі 300 студентів. Символ героїзму та відданості нашого юнацтва і символ національної трагедії та безпечності.

Крути. Січень 1918 року: документи, матеріали, дослідження, кіносценарії / упоряд. Я. Гаврилюк; Історико-культурологічне товариство «Герої Крут».- Київ: Просвіта, 2008.- 840с.

Крути: збірка у пам'ять героїв Крут / упоряд. О. Зінкевич, Н. Зінкевич .- Київ: Смолоскип, 2008.-422с.

Артемчук, О. Крути. (Не)засвоєні уроки історії / О. Артемчук // Літ. Україна.- 2017.- 16 лютого.- С.3.

Власенко, С. На шану відважних героїв / С. Власенко // Голос України.- 2017.- 28 січня.- С.4.

Спогади учасника бою під Крутами.

Промови М. Грушевського та Л. Старицької-Черняхівської.

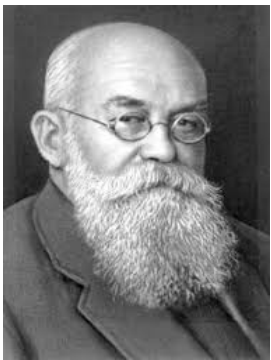
Чепурний, В. Жар і холод січня 1918-го / В. Чепурний // Голос України.- 2017.- 28 січня.- С.1,4.

Чернов, В. Вогонь їх подвигу не згас / В. Чернов // Голос України.- 2017.- 31 січня.- С. 6.

Героїзм і трагедія нашої історії // Шкільна бібліотека.- 2016.- №12.- С. 86.

Бойко, О.Д. Бій під Крутами: історія вивчення / О.Д. Бойко // Укр. іст. журн.- 2008.-№ 2.- С.43.

Видатні діячі революції

Грушевський Михайло Сергійович: перший Президент України, політичний діяч і публіцист, найвидатніший український історик, організатор української науки // Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І.Ф. Кураса .- К.: Вища школа, 2003.- С.30.

Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського / упоряд., підгот. текстів та фотоматеріалів, комент., приміт. А.П. Демиденка.- К.: Веселка, 1992.- 551с.

Корольов, Г.О. Ідея чорноморської федерації у поглядах Михайла Грушевського / Г.О. Корольов // Укр. іст. журн.- 2011.- № 6.- С. 68.

Верстюк, В.Ф. М.С. Грушевський у перший період діяльності Центральної Ради / В.Ф. Верстюк // Укр. іст. журн.- 1996.- № 5.- С.37.

Копиленко, М.Л. М.С. Грушевський і деякі проблеми розбудови української держави / М.Л. Копитенко , О. Копитенко // Укр. іст. журн.- 1996 .- № 5.- С.28.

Солдатенко, В.Ф. Внесок М.С. Грушевського в концепцію української революції / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.-1996.- № 5.- С.3.

Винниченко Володимир Кирилович : визначний державний і політичний діяч України, письменник // Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І.Ф. Кураса .- К.: Вища школа, 2003.- С.21.

Панченко, В. Марксист, який хотів залишитися українцем: [В. Винниченко] / В. Панченко // Україна-Incognita / за загальною ред. Л. Івшиної .- К.: ЗАТ Українська прес-група, 2007.- С.271.

Гальченко, С. Духовний заповіт патріота // Урядовий кур'єр.- 2005.- 29 липня.- С. 9.

В. Винниченко «Заповіт борцям за визволення»

Шаров, І. У всьому перший / І. Шаров // Голос України.-2005.- 26 липня.

Політична діяльність В. Винниченка

Шаров, І. В. Винниченко: на чолі уряду і віч-на-віч з собою // Урядовий кур'єр.- 2001.- 5 жовтня.

Солдатенко, В.Ф. Еволюція суспільно-політичних поглядів В.К. Винниченка в добу української революції // Укр. іст. журн.- 1994.- № 6.- С.15; 1995.- № 1.

Дорошенко Дмитро Іванович: політичний і державний діяч, літературознавець, публіцист, історик і бібліограф // Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І.Ф. Кураса .- К.: Вища школа, 2003.- С. 37.

Лупандін, О.І. Дмитро Дорошенко - міністр закордонних справ Української держави 1918 р. / О.І. Лупандін // Укр. іст. журн.- 1998.- №2.- С.115.

Кудрявцев, Л. Апостол українства / Л. Кудрявцев // Урядовий кур'єр.- 2007.- 3 липня.- С.9 .

Сергій Олександрович Єфремов - державний, політичний діяч, публіцист, історик.

Наєнко, М. Наближення до Сергія Єфремова : з нагоди 120-річчя від дня народження / М. Наєнко // Літ. Україна.- 2006.- 12 жовтня.- С. 7.

Його називали совістю нації: Сергій Олександрович Єфремов // Урядовий кур'єр.- 2006.- 26 вересня.- С.16.

Наєнко, М. Сергій Єфремов: академік, державник, патріот / М. Наєнко // Урядовий кур'єр.- 2006.- 6 жовтня.- С. 8.

Міхновський Микола Іванович : український політичний діяч // Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І.Ф. Кураса .-К.: Вища школа, 2003.- С.70.

Кудрявцев, Л. Апостол української державності : [М.І. Міхновський] / Л. Кудрявцев // Урядовий кур'єр.- 2006.- 22 листопада.- С. 14.

Солдатенко, В.Ф. Ідейний опонент М. Грушевського : полемічні зауваги на полях книги Ф. Турченка «Микола Міхновський: життя і слово» / В.Ф. Солдатенко // Укр. іст. журн.- 2006.- № 5.- С.98.

Укладач : Золотарева М.Б. (провідний бібліограф ІБВ)